

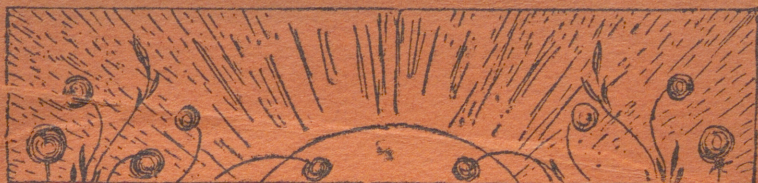
Om läsning /

Brandes, Georg,

*55 A x Verdandis
småskrifter. 120. 1904.*



National Library
of Sweden



STUDENTFÖRENINGEN



**VERDANDIS
SMÅSKRIFTER
120.**



OM LÄSNING

AF

GEORG BRANDES,
professor.

ÖFVERSÄTTNING FRÅN DANSKAN.

(Första—fjärde tusendet.)



Stockholm. Albert Bonniers förlag.



Pris: 15 öre.

☛ Omslagets 2:a, 3:e och 4:e sidor torde observeras.

Af Verdandis Småskrifter hafva hittills 123 häften utkommit, omfattande följande ämnen:

1. Antropologi:

1. Om människans ursprung af lektorn, fil. dr G. Adlerz. 3:e uppl. 45 öre.
10. Från människosläktets barndom af Ellen Key. 2:a uppl. 20 öre.

2. Astronomi och matematik:

16. Jorden och solsystemet af prof. Karl Bohlin. 2:a uppl. 30 öre.
53. Almanacken och tideräkningen af prof. C. V. L. Charlier. 15 öre.
32. Slumpen. Något om sannolikhetsberäkning af fil. dr Ivar Damm. 15 öre.
68. Astronomi och kultur af prof. C. V. L. Charlier. 15 öre.
80. Om stjärnornas natur af fil. dr N. V. E. Nordenmark. Med 3 fig. 15 öre.

3. Biografi: se Historia.

4. Biologi:

21. Färgernas betydelse i djur- och växtvärlden af G. F. Steffen. 15 öre.
81. Något om olika slag af fortplantning inom djurriket af doc. L. A. Jägerskiöld. Med 20 fig. 15 öre.
- 27-28. Växternas skyddsmedel emot yttervärlden af doc. B. Lidfors. 35 öre.
- 62-63. Om tobak af prof. C. G. Santeson. 45 öre.
66. Om sjukdomar hos sädesslag och andra kulturväxter förorsakade af parasitsvampar af doc. Karl Starbäck. Med 21 bilder. 35 öre.
2. Dödlighetens aftagande i Sverige och orsakerna därtill af prof. Curt Wallis. 2:a uppl. 10 öre.
59. Om psykisk uttröttnings. Föredrag af prof. Hj. Öhrvall. 25 öre.
- 88-89. Några hufvuddrag af fosterutvecklingen af prof. J. Aug. Hammar. Med 46 fig. 70 öre.
94. Människans inälfmaskar af lektor Johan Erikson. Med 35 fig. 25 öre.
97. Ur de djurfångande växternas lif af fil. dr Karl Starbäck. Med 25 fig. 20 öre.
105. Något om vår kropps egna skyddsmedel mot bakterier af med. dr Anna Stecksén. 15 öre.
115. Rygggradsdjurens närmaste nu levande förfäder af fil. lic. L. Gabr. Andersson. Med 28 fig. 25 öre.

5. Botanik: se Biologi.

6. Filosofi och Religionsvetenskap:

15. Om tanke- och yttrandefrihet af John Stuart Mill. Öfvers. från engelskan af prof. Hjalmar Öhrvall. 2:a genom-
sedda uppl. 30 öre.

35. Moralens utveckling. Fri bearbetning efter Ch. Letourneau: »L'Évolution de la morale» af Ellen Key. 2:a uppl. 45 öre.

55. Individualism och socialism af Ellen Key. 2:a uppl. 40 öre.

67. Bildning. Några synpunkter af Ellen Key. 2:a uppl. 20 öre.

77. Skönhet för alla. Fyra uppsatser af Ellen Key. 2:a uppl. 30 öre.

65. Om naturvetenskapernas betydelse för världsåskådningen af byråingenjör Karl af Geijerstam. 2:a uppl. 15 öre.

3. Koranen, Muhammedanernas bibel, af prof. H. Almqvist. 2:a uppl. 15 öre.

7. Fysik och Kemi:

41. Elden af doc. Wilhelm Palmér. 20 öre.

54. Om naturkrafternas växelverkan af Hermann von Helmholtz. Öfvers. af prof. Hj. Öhrvall. 2:a uppl. 35 öre.

73. Förfälskningar af närings- och njutningsmedel af handelskemisten John Landin. 30 öre.

8. Geologi:

6. Istiden, ett skede i jordens historia af prof. A. G. Högbom. 2:a genom-
sedda uppl. Med 8 figurer. 25 öre.

19. Syndafloden, efter Edv. Suess, af doc. Gunnar Andersson. 2:a genom-
sedda uppl. 25 öre.

64. Våra torfmossar af doc. Rutger Sernander. 25 öre.

70. Bergens uppkomst af doc. Carl Wi-
man. Med 25 fig. 35 öre.

9. Historia och Biografi:

79. Några ord om Berzelius af lektor H. G. Söderbaum. 25 öre.

13. Tillståndet i Frankrike före revolutionen 1789 af red. Otto v. Zweigbergk. 2:a genom-
sedda uppl. 25 öre.

22. Den stora franska revolutionen af red. Otto v. Zweigbergk. 25 öre.

69. Sverges inre tillstånd under Karl XII af lektor Hugo Larsson. 25 öre.

14. Voltaire och hans strid mot fördomarna i religion och samhälle af litt. Hellen Lindgren. 2:a uppl. 35 öre.

18. Giordano Bruno, en tankefrihetens martyr, af lektorn, fil. dr Johan Bergman. 2:a genom-
sedda uppl. 15 öre.

71. Spanien och Kuba af litteratör Emil Svensén. 25 öre.

43. Kolumbus och upptäckandet af Amerika af doc. Karl Ahlenius. 15 öre.

96. Fornskandinaviska upptäcktsfärder i Nordatlantiska hafvet af Karl Ahlenius. 30 öre.

34. Finland af bibliotekarien Harald Wi-
selgren. Med karta. 20 öre.

STUDENTFÖRENINGEN VERDANDIS SMÅSKRIFTER. 120.

OM LÄSNING

AF

GEORG BRANDES,
professor.

ÖFVERSÄTTNING FRÅN DANSKAN.

(Andra tusendet.)



STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Ev
Mag.

Innehåll:

Om läsning.

1. Inledning	3
2. Hvarför skall man läsa?	6
3. Hvad skall man läsa?	9
4. Hur skall man läsa?	16

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1904

Evk
BIBLIOTEKS-
KONSULENTERNAS
BIBLIOTEK

1. Inledning.

Rätt ofta ser man i utländska tidningar det spörs-målet framkastadt till besvarande, hvilka de hundra bästa böcker äro, som man bör välja, om man vill skaffa sig en utvald boksamling. Och svaret lyder: Bibeln och Robinson, Homer och Horatius, Dante och Shakespeare, Goethe och Mickiewitz, Racine och Pascal, Arany och Petöfi, Cervantes och Calderon, Tegnér och Runeberg, Björnson och Ibsen, Holberg och Oehlenschläger, olika alltefter det land, hvarifrån spörs-målet utgått, och alltefter de personer, som gifvit svaret.

Men gemensam både för de frågande och de svarande är den barnsliga tanken, att det finnes hundra böcker, som för en och hvar skola vara de bästa.

Och dock visar den enklaste världserfarenhet, att förhållandet icke är så, utan att utmärkta arbeten, som på den ene göra ett djupt intryck, lämna en annan fullständigt kall, och att en bok, som påvärkar en starkt i ungdomen, alls inte värde har för en i den mognare åldern. Det finns nästan intet, som vid hvarje tid är godt för alla att läsa.

Att man icke märker detta, beror blott af den orsaken, att det i våra dagar endast är ytterst få, som öfver hufvud kunna läsa, idas läsa eller som få något utbyte af sin läsning. Att läsa är nästan en utdöende konst sedan numera alla kunna det.

Af 100, som kunna läsa, läsa de 90 öfver hufvud icke annat än tidningar, en läsning, som ingen ansträngning kräfter, helst de artiklar, som fordra hufvudbry, gärna hoppas öfver. De, som läsa annat och mera än tidningar, läsa vanligen så, att de lika gärna kunde låta bli. Alla hafva hört många gånger följande yttrande: »Det tjänar till ingenting att tala med mig om den eller

den boken; jag har nog läst den — tror jag — för några år sedan, men jag har den olyckliga egenskapen, att jag glömmar, allt, hvad jag läser».

De flästa läsa utan synnerlig uppmärksamhet, välja sig kanske också läsning, som ingen vidare uppmärksamhet förtjänar. Ett faktum är, att de glömma det lästa.

Mången är öfver hufvud taget icke van vid att fullt förstå.

När t. ex. unga människor läsa böcker på främmande språk, slå de ofta icke upp de ord, som de ej förstå; de sluta sig till dem af meningen — som de säga d. v. s. de förstå hälften, och det är dem nog. De äro icke vana vid att någonsin förstå mera. Därför bör en författare alls icke gräma sig öfver missförstånd och tryckfel, som vanpryda hans skrifter, när de utkomma på främmande språk; ingen märker dem.

Vid läsningen af sådana alster, som enligt sin natur icke skola fattas med förståndet, såsom t. ex. lyriska dikter, afstå läsarne vanligen på förhand från att noggrant förstå, hvad författaren menar. En af mina bekanta gjorde en gång det experimentet att i en krets af damer uppläsa Goethes »Guden och bajadären» på det sätt, att han började hvarje vers med den sista raden däri och läste nedifrån och upp. Rimmen föllo slag i slag; versernas hela melodi var bevarad — och alla funno det förtjusande:

Hon niger, hon böjer sig, ger honom kransen,
Hon kretsar så härligt i svängningars rus,
Hon cymbalen fattar, att slå den till dansen.
Detta är ett kärlekens hus.

Det ger ett slags mening, och mera än ett slags mening väntar en åhörarekrets sig icke af vers, i synnerhet icke på ett främmande språk, och mera än damerna i detta fall förstodo plägade de öfver hufvud icke förstå. Men utbytet af detta slags förståelse kan ju icke blifva af något värde.

Genom att tänka litet öfver företeelser af denna och liknande natur kommer man lätt till att uppkasta följande spörsmål:

Hvarför skall man läsa?
Hvad skall man läsa?
Hur skall man läsa?

Att uppställa dessa frågor är icke öfverflödigt eller onyttigt. Jag hade flere gånger varit inbjuden i ett förmöget och ansedt hus i utlandet, ett hus, som intog en viss plats i en hufvudstads konstnärliga lif, då det en dag slog mig, att jag aldrig hade sett något bokskåp eller någon bokhylla där i huset. På min fråga fick jag till svar, att man intet bokskåp hade och ej håller några böcker, utom två eller tre, som lågo framme på bordet i samlingsrummet. »Men I läsen eller ha'n dock läst en hel del?» frågade jag. »Ja visst», fick jag till svar, »vi resa mycket, som ni vet, vi köpa under årets lopp en hel del böcker, men vi låta dem alltid bli liggande kvar i nätet.» Meningen var: nätet i kupén). Ock så kom som förklaring: »Man läser ju dock icke en bok mer än en gång.»

Jag skulle ha förvänat dem mycket, om jag hade svarat, att på detta område — kanske det enda — gäller det som regel, att en gång är ingen gång, och att den, som inskränker sig till att läsa en god bok en gång, måste höra till dem, på hvilka dess innehåll är förspildt; i annat fall skulle han med nödvändighet hafva vändt tillbaka till den. De böcker, som jag sätter värde på, har jag ofta läst mer än tio gånger, ja, ibland skulle det vara mig omöjligt att säga, hur ofta jag har läst dem. Man känner ju icke en bok, förrän man kan den nästan utantill.

Man skall alltså icke läsa så, att man låter boken ligga kvar i »nätet».

Man bör också gärna, om man har råd därtill, äga sin bok. Det finns personer, som inga böcker äga, fastän de ha råd. Jag var en dag utomlands inbjuden hos en rik konstmecenat, en man, hvilkens konstsamlingar äro värda långt öfver en million, och då jag hade sett hans målningar, sade jag: »Nu skulle jag ha lust att se edra böcker. Hvar äro de?» Han svarade litet förargad: »Jag samlar icke böcker» — Han hade inga!

Det finns folk, som nöja sig med hvad lånbiblioteken förse dem med. Det är ett säkert tecken på bristande bildning och dålig smak, när man i ett stort land som Tyskland vid hvarje badort oundvikligen ser damer i dyrbara toaletter med hvar sin nedsmorda lånbiblioteksroman i handen. Dessa damer skulle naturligtvis skäm-

mas för att låna en dräkt, bära kläder, som en annan har burit, men de spara på bokinköpen. De läsa ingenting om igen. Till och med de högst stående damerna i det tyska riket låna i Micolais lånbibliotek i Berlin.

Äfven rikt folk ha sällan den kärlek till boken, som gör, att man är rädd om sitt exemplar, att man liksom håller af det och låter binda in det i ett band, som svarar till innehållet och till ens egen personliga smak. Man har helt enkelt ingen uppfattning af innehållet och ingen personlig smak.

Den man, som svarade: »Jag samlar icke böcker», insåg icke nödvändigheten af att läsa. Han tillhörde den förmögnare borgarklassen, och detta ståndes män läsa ytterst litet annat än tidningar. De hafva sällan tid och ro till läsning. Starkt och lifligt inträse för läsning ha, utanför det lärda ståndet, hos hvilket det förekommer i våra dagar, endast de, som icke ha tid och råd därtill, såsom småborgare, handtvärkare och arbetare. Hos dem finns ännu den bildningstörst, som för hundra år sedan utmärkte det förmögnare borgarståndet, men som så hastigt blef släckt.

2. Hvarför skall man läsa?

Hvarför man skall läsa, är alltså det spörsmål, som först fordrar svar. Jag öfverskattar icke den kunskap, som kan vinnas genom läsning. I många fall är den nödvändigtvis endast ett surrogat för omedelbar kunskap om lifvet och världen. Det är nyttigare att företaga omfattande resor än att läsa utförliga och omfångsrika resebeskrifningar. Man lär känna människorna bättre genom att iakttaga dem i verkligheten än genom att granska dem i böcker. Jag går ännu längre: bildhuggeriarbeten, målningar, teckningar äro, när de utgått från de största konstnärer, lärorikare än de allra flästa böcker. Michelangelo, Tizian, Velasquez, Rembrandt ha gifvit mig en

djupare undervisning om mänskligheten än hela boksamlingar.

Böcker äro i regeln att betrakta som teori. Liksom läkaren icke kan läsa sig till sin vetenskap, utan måste studera de sjuka, likaledes kunna böckerna öfver hufvud taget icke lära oss något, om vi icke samtidigt lära af lifvet. Ha vi icke själfständig människokunskap, kunna vi icke en gång njuta af en roman. Vi äro då ur stånd till att bedöma, om den ger en sann eller falsk bild af förhållandena, såsom de äro.

Att det förhåller sig så, erfar man bäst af de många dumma kritiker man under årens lopp kan få höra om goda böcker. »På det sättet känner eller handlar ingen människa» — så dömer helt framt en eller annan, som öfver hufvud taget endast har känt en helt liten krets af människor, och som aldrig har förstått något af det, som försiggick inom människorna omkring. Folk kallar en bok dålig och ovärklig, därför att den faller utanför den verklighet, som de känna till. Deras verklighet är emellertid i jämförelse mot verkligheten, hvad en ank-damm är emot världshafvet.

Vi skola därför icke tro, att vi kunna nå till någon visdom genom att sluka böcker. Det skall många förut-sättningar till blott för att förstå och tillägna sig den bråkdel af visdom, som kan ligga i en god bok — lifsförutsättningar. Men å andra sidan torde man också kunna påstå, att böcker ha sina företräden i jämförelse med människor.

De sätta tankar i rörelse, hvilket människorna sällan göra.

Och de tåga, när man inte frågar dem; människorna äro sällan så finkänsliga. Hur ofta får man icke besök af påträngande, besvärliga personer! I mitt arbetsrum har jag 7—8,000 böcker stående, hvilka aldrig äro mig till besvär, men ofta till glädje.

De äro slutligen sällan så tomma som människor, om hvilka man stundom kan säga med Goethe: »vore det böcker, så ville jag icke läsa dem».

Om man vill tillåta mig en ytterst hvardaglig anmärkning så böra vi alltså läsa för att till våra egna erfarenheter lägga andra, större, insiktsfullare människors erfarenheter. Vi böra läsa därför att i vetenskapen århundra-

dens arbete och forskning bjudas oss i koncentrerad och förklarad form, och därför att vi i de skrifna konstvärken möta en egendomlig skönhet och en skönhetsälskande personlighet, som vi endast på detta sätt få lära känna. Läsningen kan ge oss väckelse och starkare mottaglighet för det värdefulla.

Och äfven om läsningen endast ger oss en oskyldig underhållning, så är också detta af värde under hvardagslivets tråk och enformiga ansträngning. Enbart roande läsning är ingalunda att förakta — om den blott roar.

Mången skall väl tillägga: vi böra läsa för att blifva bättre människor, och han framhåller därför de förmanande böckerna på den öfriga litteraturens bekostnad; han kräver, att literaturen skall vara och värka moraliskt, d. v. s. moraliserande. Jag vill alls icke neka, att man kan förbättras genom läsning, men det beror mest af *hur* man läser, och till detta spörsmål ha vi ännu icke hunnit.

I regeln kan man emellertid säga, att intet i världen förbättrar mindre än moraliserande böcker och tal, intet värkar ledsammare, alldeles bortsedt från, att intet är mera okonstnärligt. Liksom man icke kan uppfostra genom att beständigt gräla, så kan man icke uppfostra genom att evinnerligen predika. Moraliserande d. v. s. hälsosamt imponerande, värkar en och annan gång exemplet. Men endast detta. Och en moraliserande bok är intet exempel. Alla människor känna från barndomen de föreskrifter, som lära, att man icke skall handla egennyttigt och icke tänka lågt, icke ljuga, icke bedra, icke skada och icke slå ihjäl. Vi känna dem så väl, att de inte intryck göra på oss, icke ens när vi se dem illustrerade i en dikt. Vi kunna då alls icke begära af författaren, att han skall arbeta på vår förbättring, det är att pålägga honom en för tung börda. Hvad vi kunna begära af honom är endast, att han skrifver samvetsgrant och har förmåga att lära oss något.

Och vi kunna undvika de böcker, som vi afgjort bli sämre af att fördjupa oss i.

Men detta för oss in på vårt andra spörsmål:

3. Hvad skall man läsa?

Hvad läsa vi? Tidningar. Ingen kan neka, att tidningsläsningen i våra dagar har blifvit oss alla en nödvändighet, ofta också ett nöje, då tidningarna snabbt och ibland samvetsgrant meddela kunskap, om än synnerligen osammanhängande. De lära oss dag ut och dag in alla slags inträssanta saker och visa vägen till mycken annan läsning. Vi kunna icke undvara, så snart vi komma ur sängen, att genast snurras rundt genom Europa, Afrika Asien och Amerika. Redaktionen kan säga, som det heter i visan: »Jag snurrar mina höns sex, sju gånger rundt», och samtidigt serveras läsaren lokala nyheter, ofta så inträssanta, som att skådespelaren den och den tillbringar sommarferierna där och där, samt att en eller annan hög herre vid en fisketur i skärgården matat upp så och så många abborrar (stod i D. N. här om året).

Vi hafva dessutom ett behof af att se våra meningar, som stundom närmast äro de fördomar, andra ha ingifvit oss, uttalade och försvarade i tryck, bättre än vi själfva förmådde göra det. De sämre tidningarnas publik sätter dessutom värde på att matas med allehanda från privatlivet hämtade skandaler, att se de i politik och litteratur själfständiga och därför opopulära personligheterna grundligt tilltvålade o. s. v.

Hvad man nu måste önska tidningsläsarne är endast två ting: att de måtte kunna läsa sin älsklingstidning med någon kritik, och att de icke måtte blifva så tillfredsställda af denna läsning, att de alls icke orka med någon annan.

Jag började med att förfäktat den åsikten, att det skulle finnas ett visst bestämdt antal böcker, som lät sig beteckna såsom de för alla människor bästa.

Det är ibland böckerna en bok, som i allmänhet anses för att vara den till allmän och ständig läsning mest passande af alla, den allra bästa boken. Det är bibeln. Få böcker bevisa såsom den, att människoskocken öfver hufvud alls icke kan läsa. Det så kallade gamla testamentet innefattar som bekant allt, hvad som finnes

kvar af gammalhebreisk litteratur 800 år igenom, tillika med några böcker på grekiska. Det är skrifter af det mäst olikartade värde och det mäst olikartade ursprung, som hafva kommit till oss i sent redigerad och ofta förfalskade texter, dessutom fördärfvade genom ett oändligt afskrifvande samt i regeln betraktade såsom härrörande från män hvilka aldrig ha skrivit dem, skrifter, som nästan alla äro svåra att tolka, och som kräva en omfattande historisk insikt för att kunna läsas blott med något utbyte. Några af det gamla testamentets böcker innehålla, såsom de samlingar, som bära Esaias' namn, något af den yppersta forntidspoesi, som finnes, vittnesbörd om det renaste rättfärdighetskraf, om den högsta religiösa utveckling, som på dessa tider (750 till 500 år före vår tidräkning) fanns på jorden; andra, såsom t. ex. Krönikeböckerna, äro en samling värdelösa förfalskningar af historiska tilldragelser, verkställda i senare tid af prästerna.

Allt detta sättes i protestantiska länder i hvar mans hand såsom uppbyggelsebok — och mångfaldiga människor ha århundraden igenom funnit verklig uppbyggelse icke blott i de vackra och egendomliga sagorna, utan till och med i de minst uppbyggliga saker, såsom t. ex. framställningen af, hur konung David, fast han var en blodhund och fäderneslandsförrädare, var Herren Guds man hel och hållen. Menige man inbillar sig, att David är författare till psalmer, i hvilka han icke har någon lott eller del och hvaraf läsaren icke fattar hälften.

Där finnes vittnesbörd nog om, hur denna läsning förvirrar sinnena.

Men icke ens om denna erkänt bästa bok kan sägas, att den är god för alla; hur mycket mindre då om klassikerna! I de flesta förmögnare hem har man de s. k. klassiska verken samlade i boksåpet, men de stå där också mäst för prydnads skull, läsas sällan eller aldrig och skänka endast föga nöje, när de tagas fram, därför att det är en ren lyckträff, om man förstår dem. Klassikerna hafva skrivit för ett tidigare släkte, och deras verk innehålla alltså vanligen något, som är det uppväxande släktledet främmande. Detta gör därför kanske bäst i att börja med de böcker, som äro skrifna för de nu lefvande. Dem förstår ungdomen helt, och genom

dem går vägen till äldre tiders stora skriftställare. Klassikerna stå icke sällan på hyllorna närmast som ett vittnesbörd om ägarens opersonlighet. Han har i regeln icke haft någon personlig förkärlek till dem, icke känt sig starkt dragen till någon sida och äger därför hvad man i hans land, hans stånd och hans krets brukar hafva. Visserligen är det oftast goda böcker han sålunda har. Men det är endast i ringa grad hans ära, ty det är icke han, som har valt dem. Också är det mest forna tiders goda böcker, sällan samtidens.

Genomsnittsmänniskor äro i regeln fientligt sinnade mot nya tankar och nya former. Genierna hafva i lefvande lifvet — om de icke blifva mycket gamla — alltid flertalet emot sig. Det är icke i ringaste mån att förundra sig öfver, att de lefva och dö utan att bli erkända; det förvånande är, att de stundom bli erkända. Detta beror dels på den underligt tvingande makt, hvarmed det ypperliga värkar. Det goda har bland massan af det medelmåttiga en etsande kraft; det äter sig igenom. Mäst beror det dock på, att några helt få — kunnare, konstnärer — så länge och så högt utropa de goda böckernas värde, att de först skrämma spetsborgerligheten, som fruktar för att kallas dum, om den längre hånar, därefter värkar hypnotiserande på mängden, så att den tror sig finna det goda godt, och därigenom vänjer sig vid det samt till sist verkligen finner det godt.

Det är naturligtvis riktigt, att man eftersträfvat en gemensam, solid bildningsgrundval, att man ger ett barn sagor, Robinson, Odysseen i händerna, låta en gosse eller flicka läsa Walter Scott, låter en yngling stifva bekantskap med Falstaff och Don Quijote, samt lär unga människor af båda könen att känna hvad som för dem är tillgängligast af Shakespeare och Goethe. Det skulle vidare vara onaturligt att låta en gosse eller flicka växa upp utan någon kunskap om sitt fäderneslands bästa författare. Men det är ett tecken på opersonlighet, att så få människor ha favoritförfattare eller böcker, som de älska framför andra, och som ligga en smula afsidet från den breda landsvägen. — Det händer dock stundom. Man läser t. ex. nu för tiden icke mera den engelske historikern Gibbon. Jag känner icke desto mindre en tysk målare och diktare, som om och om igen med njutning har läst

hans verk om romarrikets förfall. Gibbons vida blick, stora andliga frihet och ovanliga framställningsförmåga ge hans arbeten bestående värde, och nämnde läsare har i honom funnit den mästare i historieskrifning, som lär honom mäst, och i hans verk den anrättning, som bäst smakar honom.

I Danmark har målaren Kristian Zahrtman läst Leonora Christinas »Jammersminde» med en sådan innerlighet om och om igen årtal igenom, att boken har blifvit lefvande i honom och födt en lång rad betydande och originella målningar. Såsom han har läst denna bok, så just böra vi läsa det utmärkta. Det finns tyvärr så föga kraftig ursprunglighet och egendomlighet ibland oss.

Men, skall man fråga, hur finner jag de goda böcker, som just kunde tilltala mig? Det är naturligtvis alltid en svår sak. Man kan icke ange något säkert medel därtill, lika litet som ett medel att träffa de af människor som det skulle glädja och gagna en att lära känna. Men man kan varna mot de medel, som icke föra till målet, eller som skjuta förbi det.

Det finns människor som tro, att de icke själftv behöfva läsa böckerna; de kunna få veta hvad som står i dem dessförutan. Då folk helst vilja ha en öfversikt öfver det hela och tro, att de få veta mäst, när de taga den öfversikt, som gapar öfver det mästa, så gripa de till det slags böcker, som börja med världens skapelse och sluta i våra dagar, så kallade världslitteraturhistorier.

Man bör akta sig för detta slags böcker. En ensam man är icke i stånd att skriva dem, och, såsom de äro skrifna, ha de stor utsikt till att snarare fördumma än undervisa. Författaren till en sådan världslitteraturhistoria talar om böcker på femtio olika språk, af hvilka han endast känner ett fåtal. Om han hade börjat läsa, då han låg i sin moders lif, och aldrig hade gjort annat än läst, aldrig lefvat, aldrig sofvit, aldrig ätit eller druckit, utan endast läst, till dess han utgaf sin bok, skulle han ändå icke ha fått tid till att läsa mer än en helt ringa del af de böcker, som han omtalar och bedömer. Han känner alltså själf endast högst ofullständigt det, angående hvilket han vill vägleda andra; och undervisningen blir därefter.

En bok, som verkligen skall kunna vägleda, måste omfatta antingen ett visst land eller en bestämd kort tidrymd. Man kan närmast säga: ju kortare tidrymd, desto bättre. Ämnets jämförelsevis trånga ram behöfver icke göra boken trång. Det stora, det omfattande framkommer icke därigenom, att man gapar öfver ett ofantligt ämne, utan genom behandlingens storhet, genom författarens omfattande blick. Det oändliga är icke ofantligt mycket; det uppstår genom den symboliska behandlingen af det enskilda. Man kan som naturforskare behandla en insekt så, att man därigenom meddelar en inblick i natur-alltet. På samma sätt behandlar den öfverlägsne författaren alltid sitt ämne symboliskt. Till och med när han skrifer om en kort tidsperiod eller en enstaka personlighet, skola genom framställningen af ämnet, förklaringen af ämnet, och kritiken af ämnet — det är alltid dessa tre ting — lagarna för allt frambringande och lagarna för all andlig värksamhet komma i dagen.

Sky därför dessa ofantliga öfersikter. Ersätt dem genom ett konversationslexikon! Ett lexikon ger sig icke ut för att vara personligt. Det skall endast innehålla torra upplysningar, helst riktiga, angående människor och verk.

Man hyser i våra dagar en öfverdrifven respekt för s. k. allmänbildning, ett ord, som jag är litet rädd för. Man läser för att uppnå allmänbildning. Den blir lätt så allmän, att det alls ingen bildning blir af. Man läser än om hvalar, än om Kongostaten, än om skådespelarekonst, än om tänder, än om socialismen i Bajern, än om folkvisorna i Serbien, än om revolutionen 1830 — om hvartannat för att bilda sig allmänt.

Men alla människor, som kunna något, kunna något särskildt. Från detta särskilda öppna sig fönstren ut mot det allmänna. Men det leder långt färre vägar från det rent allmänna till specialkunskapen.

Blir sålunda det spörsmålet uppställt: Hvad skall man läsa? så svarar jag: Läs mycket hellre tio böcker om en sak eller om en man än hundra böcker om hundra olika ämnen.

Antag, att någon ville försöka att lära känna engelska parlamentsförhandlingar, vore det då någon mening i, att han lade framför sig *Hansards* samling af stenogra-

fiska berättelser om parlamentsförhandlingarna samt försökte genomläsa dem för några tiotal år? Han skulle väl närmast blifva virrig däraf.

Jag fick en gång inträsse för den engelske politikern lord Beaconsfield, som tillika var romanförfattare; från början var det ensamt honom själf mitt inträsse gällde. Jag började alltså läsa, hvad han hade skrivit af romaner och noveller, och följde därefter hans offentliga life historia. Så kom jag också till hans politiska tal i parlamentet. Och då mitt inträsse hade en medelpunkt, blefvo alla dessa tal om saker, som annars icke sysselsatte mig, fängslande, och icke endast hans tal, utan alla de tal, som hållits af hans meningsvänner och i synnerhet af hans angripare och fiender. Han hade fiender i mängd, och hvar och en af dessa fiender hade sin personlighet. Dessa personligheter blefvo mig relativt inträssanta, därför att den, mot hvilken de stredo, hade mitt inträssa så starkt, och sålunda blef efter hand en stor afdelning af Englands politiska historia, som äljest hade legat mig ganska fjärran, nu ytterst tilldragande för mig.

Sålunda: så snart en person eller en sak inträsserar mina läsare, så är rådet det: bit dig fast i den, fördjupa dig i den. Du lär tusen gånger mera därigenom än genom att fördjupa dig i tusen saker och personligheter. Föremålet utvidgar sig för din blick och omfattar efter hand en hel horisont. Men börja aldrig med horisonten, det är att stirra ut i det blå.

Det är, när allt kommer omkring, långt mindre viktigt hvad man läser, än att man läser det lästa väl.

Därmed skall naturligtvis icke vara sagdt, att det icke finns dåliga böcker i stor mängd, som det skulle vara tidspillan att inlåta sig på. Man varnar med rätta mot farliga böcker, och stundom äro verkligen de böcker farliga, som man kallar så. Men farliga äro icke endast de böcker, som spekulera i de ungdomliga läsarnes sinnliga drifter eller vädja till deras lättfärdighet och lättja, utan också de, som framställa låga och usla ting såsom beundransvärda eller utbreda fördomar eller ställer frisinne och frihetssträfvän i ett förhatligt ljus.

Nyttigt och skadligt, farligt och ofarligt äro dessutom relativa begrepp. Böcker, som ge en barnslig och

därigenom en vilseledande bild af människonaturen, kunna möjligen utan synnerlig fara läggas i händerna på 10—12 års barn; men äldre barn kunna de lätt göra mindre dugliga för lifvet. Eller allmänna uttryckt: böcker, som ingen näring innehålla för vuxna, kunna mycket väl innehålla nöje och näring för barn. Och omvänt finnes det många böcker, som utan någon dålig afsikt skildra förhållanden, laster, sammandrabbning mellan passion och plikter, hvilka skulle vara högst oriktigt att gifva utvecklade väsenden i händerna, utan att detta dock på något vis gör dem mindre lämpade att läsas af mera utvecklade och stadgade personer, eller att detta öfver hufvud förringar deras värde.

Nästan lika dåliga som de farliga böckerna äro de ledsamma böckerna, och det är en högst sorglig vidskepelse, att man ovillkorligen hyser en viss respekt för det allvar och den lärdom, som tråka ut en. Tråkiga skrifter skrämja folk från att förvärfva sig insikter.

Historiska böcker t. ex. äro ofta förskräckligt tråkiga; man fortsätter med själföfvervinnelse att läsa i dem, därför att man tror det vara en slags plikt. Spill icke din tid och dina krafter på detta, med mindre du som fackman söker upplysningar! Knäck icke dina tänder på dessa stenar. Historien kan och bör vara det roligaste af alla ämnen. Det är, synes mig, ännu roligare att erfara något om verkliga människor än om uppdiktade, äfven om dessa ha haft verkliga modeller. Men historie-skrifvarne göra sig stundom arbetet för lätt, framställa människor rent ytligt, utan att först hafva lefvat sig in med dem.

Jag satt en afton i en tysk universitetsstad vid sidan af en liten universitetsprofessor i historia, som meddelade mig, att han höll på med ett arbete om Bothwell, den vilde skotske jarlen, Maria Stuarts älskare, Darnleys mördare. Jag utbrast ovillkorligen med en blick på honom: »Det måste vara svårt för er (jag menade: för er) att sätta er in i hans sätt att känna». — »Det behöfs alls icke,» lød hans svar, »jag har alla aktstyckena». — Detta svar har efter tjugo års förlopp stannat i mitt minne; så djupt intryck gjorde det på mig. Aktstyckena voro där men icke lifvets gnista, ingen författarepersonlighet.

Läs i motsats till sådana böcker t. ex. Carlyle's *Cromwell* och de första banden af hans *Fredrik den store* eller Michelets *Frankrikes historia* eller Mommsens *Romersk historia*, där personligheterna träda läsarne lifslevande till mötes.

Dock, spørgsmålet, hvad man skall läsa, kan, som det visar sig, omöjligt besvaras för sig, utan går emedelbart öfver i spørgsmålet:

4. Hur skall man läsa?

Unga flickor använda stundom uttrycket: att läsa sig själfva ut af böckerna. De läsa hëlst något hvari de finna en slags likhet med sina egna erfarenheter och villkor. Naturligtvis kunna vi aldrig förstå utan genom oss själfva. Och dock, när vi vilja förstå en bok, så gäller det icke att finna oss själfva i boken, utan att uppfatta, hvad författaren har velat meddela oss genom det tecken-system, som bokens personer utgöra.

Genom boken tränga vi in i den själ, hvari den har sitt ursprung. Och när vi genom boken gå till den, som har skrifvit den, så få vi lust att läsa mera af honom. Vi ana, att det finns ett sammanhang mellan de olika ämnena, som han skrifvit om, och genom att läsa den i sammanhang förstå vi dem och honom själf bättre.

Tag t. ex. Henrik Ibsens sorgespel *Gengangere*. Det är en bok, som icke passar att sätta i händerna på halfvuxna, men detta är ju ingen invändning emot den. Då *Gengangere* utkom, blef detta allvarliga och djupa stycke nästan enstämmigt tillbakavisadt som en osedlig skrift. Ibsens nästa arbete, *En folkefiende*, skildrar som bekant den dåliga behandling, som badläkaren i en liten badort får röna, då han upplyser, att badvattnet är förpestadt. Byn vill icke underkasta sig den dyra reperationen, som erfordras, utan väljer i stället att öfverösa läkaren med ovett, som vore han, icke vattnet, byns påstförande element. Stycket belf en illustration på det mottagande *Gengangere* hade fått, och det ses i ett nytt ljus, när man har fått ögonen

öppna för detta förhållande. — Man bör därför helst läsa så, att man ser sammanhanget mellan en författares arbeten.

Det skadar heller icke att läsa så, att man märker sammanhanget mellan hans arbeten och deras, som hafva påverkat honom, eller som han påverkar. Dröj ett ögonblick vid *Folkefienden* och kom ihåg den vikt, som däri lägges på den orätt flertalet som flertal alltid har inför den frigjorde ensamme, kom ihåg slutrepliken om den styrka, som ligger i att stå ensam. Om nu någon, slagen af dessa tankars kraft och egendomlighet, ville efterse, om de förut varit uttalade i nordiska böcker, så skulle han finna dem uttryckta med hel, ursprunglig energi öfverallt i Søren Kirkegaards skrifter, och han skulle skönja ett sammanhang mellan norsk och dansk litteratur, se en påverkan från det ena landet göra sig gällande i det andra. Och sålunda nå vi genom boken till författaren, som står bakom den, och genom honom till det stora andliga sammanhang, hvori han står, och till det inflytande han åter utöfvar.

Men detta sätt att läsa är icke för alla. Endast de någorlunda kritiskt anlagda känna sig hänvisade till det. Däremot kunna alla läsa så, att de af det lästa utdraga den moral, som kan finnas däri.

Jag sade här ofvan: vi skola icke tro, att vi blifva bättre blott genom att läsa, och böra icke kräfvat af författaren, att han skall förbättra oss genom moraliserande. Vi skola icke desto mindre läsa så, att vi af det lästa tillägna oss den nyttiga lärdom, som ligger gömd däri.

Jag väljer såsom exempel belägringen och uppgifvandet af Soissons den 3 mars 1814.

Efter slaget vid Leipzig var Napoleons ställning följande: han hade 60—70,000 man under vapen, slagna trupper utmattade till det yttersta, de flesta nära nog barn. Framför dem stå 300,000 man, härdade och segerrika soldater. Napoleons generaler draga sig in i Frankrike i oordning. Han skyndar till öfverallt, där faran är störst, lugnar trupperna, kastar dem mot de fientliga infallen, segrar vid Brienne, vid La Roitière, 1 mot 4, ibland 1 mot 5. Men då han icke förmår angripa så öfverlägsna massor, inväntar han, liksom ett rofdjur, som ligger på språng, ett gynnsamt tillfälle, ett eller annat

fel, som fienden, efter hans beräkning, nog skall komma att begå.

Felen begås; Blücher och Schwarzenberg rycka fram, skilda från hvarandra. Han kastar sig öfver Blücher och slår honom fyra dagar i rad, öfverfaller så Schwarzenberg, jagar honom på flykten, afvisar fredsanbud, därför att de icke vilja tillerkänna Frankrike dess naturliga gränser, och skyndar å nyo efter Blücher för att krossa honom helt och hållet samt återupprätta sin makt.

Då förändras plötsligt allt, i det att den lilla fästningen Soissons, som hindrade Blücher och Schwarzenberg att å nyo förena sina härar just i det afgörande ögonblicket ger sig.

»Blüchers nederlag», säger Thiers, »var så säkert, som en sak kan vara i ett krig. För första gången i detta fälttåg var icke blott den strategiska öfverlägsenheten, utan också antalet på Napoleons sida... Hvad hade så kunnat kullkasta förhållanden och öden? En svag man, som, utan att vara hvarken förrädare eller feg eller ens dålig officer, lätt sig skrämma af fiendens hotelser. Sålunda fullbordades denna tilldragelse, den olycksaligaste i vår historia, näst den, som året därpå ägde rum emellan Wavre och Waterloo».

Man läse historien i den bästa moderna framställningen däraf, Henri Houssay's verk 1814:

Fästningen Soissons hade alltid betraktats som en strategisk punkt af stor vikt. Men förrän 1814 hade man icke tänkt på att sätta den i försvarsskick. Hvem tänkte på ett infall i Frankrike! Dess fästningsvärk voro förfallna. Man började då en förbättring däraf och uppdrog detta åt kommandanten general Moreau — icke en släkting till den berömda. Garnisonen bestod af en handfull folk, 700 polacker, modiga och pröfvade soldater, förtvivlade, emedan de visste sitt fäderneslands sak förlorad, men trots allt Napoleon orubbligt hängifna, 140 artillerister af det gamla gardet och 80 ryttare. Fästningen var utrustad med 20 lätta kanoner.

Det var alltså sammanlagt 900 å 1,000 man. Utanför fästningen stodo 50,000 man, ryssarne under Wintzingerode, preussarne under Blücher, och ett artilleri på 40 tunga kanoner. Kanonaden började den 2 mars kl. 11 om förmiddagen. Kl. 12 voro redan lavetterna bort-

skjutna från flere af fästningens kanoner och en mängd af dess artillerister ej stridsdugliga. Kl. 3 stormade den ryska kolonnen. 300 polacker under öfverste Kosinski slogo den tillbaka. Denna dag hade den lilla garnisonen 23 döda och 120 sårade.

Emellertid hörde de två allierade generalerna en ständig kanonad i riktning af Ourcq och blefvo oroliga. Efter 12 timmars bombardement hade de ännu icke skjutit bräsch. Det skulle möjligtvis behövas 12 timmar, ja, kanske 36 timmar ännu, och så lång tid återstod dem icke. De voro endast en dags marsch framför Napoleon, som följde dem i hälarna.

Blücher sände en parlamentär, kapten Mertens. Då Moreau erfor, att det rörde sig om fästningens uppgifvande, afbröt han förhandlingarna, men i stället för att afvisa kaptenen utan vidare, svarade han, att han icke kunde inlåta sig med muntliga förslag af en officer, som icke medförde någon skriftlig fullmakt. En timme därefter var Mertens åter med ett bref. En energisk officer hade icke mottagit parlamentären andra gången; fästningens tillstånd var icke förtviflad. Moreau kunde hafva begagnat natten till att upphjälpa den skada, som han hade lidit.

Som fin diplomat uttömde Mertens sig emellertid i loftal öfver besättningsens och kommandantens tapperhet, påminde Moreau om hans truppers otillräcklighet och om de allierades styrka, 50 mot 1; det var ett stort ansvar att för ett onyttigt motstånds skull utsätta staden för att blifva tagen med storm, d. v. s. otvifvelaktigt plundrad och bränd. Moreau svarade med den frasen, att han ville låta begrafva sig under murarnas ruiner. Men Mertens, som genomskådade hans vankelmod, lät icke imponera på sig, utan förehöll honom, att det stod honom fritt efter en ärofull kapitulation att sluta sig till den kejsrerliga hären.

Han vädjade äfven till den svage mannens pliktkänslor. Det var klart, att om en eller två, högst tre dagar måste Soissons ändå gifva sig, och då skulle de af soldaterna, som öfverlefde stormangreppen, blifva krigsfångar och befolkningen blifva utsatt för en plundrings fasor. Nu kunde garnisonen däremot fritt draga ut.

Moreau hade emellertid endast att lyda sina order

Reglementet föreskref »att begagna hvarje medel till försvar, vara döf för de underrättelser fienden kunde meddelä och motstå hans lockelser lika väl som hans angrepp». Det lydde vidare: »Guvernören för en fästning bör komma ihåg, att han försvarar ett af rikets bälvråk, och att hans uppgifvande däraf en enda dag för tidigt kan hafva de viktigaste följder för statens försvar och härens frälsning».

Moreau hade åtskilliga gånger visat sig tapper. Utan visad tapperhet nådde man under Napoleon icke generalsgraden. Men han var icke hjältemodig; han ansåg förmodligen liksom de flesta af generalerna i hemlighet kejsarens sak förlorad. Han ville icke offra sig i onödan.

Han sammankallade ett krigsråd. Det visade sig, att af ammunition ännu funnos 3,000 vanliga kanonladdningar och 200,000 kartescher. Åsikterna voro delade; men önskan att fortsätta försvaret segrade dock. Knapast hade emellertid rådet skilts åt, förrän en ny parlamentär infann sig med ett bref, i hvilket orden *stormangrepp*, *plundring*, *nedhuggning* oroade och skrämde. Ett nytt krigsråd sammanträdde och gaf efter; den polska öfversten var den ende, som talade för motstånd, men han hade såsom främling ingen röst.

Moreau tog nu underhandlaren afsides och samtyckte till kapulationen, med villkor att staden icke blefve brandskattad, och att besättningen kunde draga ut med vapen och bagage. Fienden gick in därpå. Kommentantens reglemente sade emellertid: »När rådet blifvit hördt, beslutar en fästnings guvernör ensam och på eget ansvar. Han skall följa det beslutsammaste och modigaste rådet, om det icke är alldeles outförbart».

Dagen bröt in. Parlamentärernas ständiga kommande och gående, eldens upphörande, den tryckande stillheten, som liknade tystnaden i det rum, där en döende ligger, började att oroa trupperna. Skulle man sträcka vapen efter att hafva försvarat sig så tappert? Misstanken steg. Det gick ett hotfullt knorrande genom leden, och befolkningens ovilja blandade sig med soldaternas. Orden teg och förräddare mumlades omkring Moreau.

Klockan hade blifvit 9 på morgonen. Plötsligt höres en rasande kanonad i riktning af Oureq. Alla fara samman vid detta ljud. Så följer som en explosion af hopp och vrede i ropen: »Det är kejsarens kanoner! Det är kejsa-

ren som kommer! C'est le canon de l'empereur!» — Detta rop, som under hela kriget var signalen till, att motet vände tillbaka till franska hjärtan, och att fienden förlamades af rädsla. Inför hans generaler kunde man hoppas stå sig, men man darrade, när han kom själf.

Från alla sidor ropade man: »Rif sönder kapitulationen, kejsaren kommer!» Man tvistade ännu om, huru många kanoner fransmännen skulle få taga med, två eller flere. Ordstriden blef häftig. Då sade general Vorontsov på ryska till Löwenstern: »Låt dem taga hela sitt artilleri och mitt med, bara de utrymma fästningen och gå!»

Knappast var dokumentet undertecknad, förrän man tydligt hörde kanonaden ganska nära. Moreau bleknade, grep Löwenstern i armen och sade: »Ni har lurat mig, elden kommer närmare. Det är Blücher, som flyr. Kejsaren skulle hafva kastat Blücher i floden Aisne, om icke min kapitulation kommit i vägen. Han låter skjuta mig. Jag är förlorad».

Napoleon benådade honom; men det är bevisadt, att hade man icke kapitulerat då, var order utskrifven att upphäfva belägringen dagen därpå.

Det var ett gängse talesätt i Frankrike på den tiden, att man alltid bör skjuta af sitt sista kanonskott, då det just kan vara det, som slår fienden ihjäl. Moreau försummade att affyra det. Annars hade Frankrikes fiender efter mänsklig beräkning varit slagna och våra dagars Europa kanske varit ett annat.

Jag känner ingen lärorikare, ingen djupsinnigare historia än Soissons' belägring så berättad. Jag känner ingen mera moralisk historia.

Man må icke invända mot mig, att det dock är ganska ovisst, om icke äfven ifall Napoleon år 1814 hade slagit ryssar, preussare och österrikare, han likväl genom en senare sammanstötning af omständigheterna kunde hafva gått under. Det är i alla händelser möjligt, att han kunde ha hållit sig. Han var nu en annan man, än då han lät sig ledas allenast af äregiriga drömmar. Allt stort i hans väsende var utveckladt såsom aldrig förr.

Men man kan göra mig detta medgifvande, därför att fallet därigenom blir tydligare och större. Vi uppställa sålunda den hypotesen: Försvaras Soissons, blir Europa skonadt från 15 års förskräcklig reaktion. Europas

framtid hänger då på denna tråd. Och så klippes den af på detta sätt, icke genom feghet eller förräderi, icke genom den grofva uselheten, inför hvilken alla bättre människor äro på sin post, men genom den lojala, hederliga uselheten. I denna historia ligger den hederliga uselhetens psykologi.

Man känner det komma, steg för steg. Det finns skäl, så talrika som blåbär, för att icke göra det enda, som bör göras.

Man är 800 mot 50,000. Liksom *det* vore ett skäl! Man har kämpat tappert en hel dag igenom mot denna ofantliga öfvermakt. Som om *det* vore ett skäl! Man kan lika fullt endast hålla stånd en kort tid. Som om *det* vore ett skäl. Man sätter genom att visa orubblighet, oskyldiga människors välfärd på spel. Det vill säga: man frälsar genom att visa sig usel möjligen, ja sannolikt hyggliga människors lif. Man kan genom att nu gifva efter möjligtvis en annan gång visa sig som en hjälte. Som om sådant kunde kallas för skäl!

Här är uppgiften, som icke får svikas. Här är den högre befallningen, som obetingadt skall lydast. Här är kejsarens vilja, den kejsares, åt hvilken vi alla skola gifva hvad kejsaren tillhör. Här är den punkt i världsalldet, där afgörandet ligger.

Och ingen af oss kan någonsin veta, om den punkt, hvarpå vi stå, icke just är en sådan knutpunkt, hvarifrån oändliga trådar gå ut till alla sidor. Det veta vi icke. Det enda vi veta är, att här gäller det att vara man, icke kring. Kommendant, icke kapitulant. Annars utsätta vi oss för att, när vi, under motståndarnes djupaste aktning, ha uppgifvit gärdet och på det ärofullaste sätt i världen med trumpeter och klingande spel ha kapitulerat — få höra kejsarens kanon, våldsamt dånande, helt nära, och vi känna att vi äro förkastade och förtappade och förtjäna en uslings ändalykt.

När vi läsa så, att vi personligen tillägna oss det lästa, så känna vi den innersta punkten i händelsernas gång i handlingens uppkomst, karaktärspunkten, viljepunkten, lidelsepunkten, den archimediska punkten, hvarifrån jorden röres — händelserna och själfva historiens nerv ligger blottad för våra ögon.

Hvarför skola vi alltså läsa? För att öka vår insikt,

bortlägga våra fördomar och blifva i städse högre grad personligheter.

Hvad skola vi läsa? De böcker, som tilldraga och fasthålla oss, därför att de passa just för oss. Dessa böcker äro för oss de goda.

Någon frågade en af mina vänner: »Hvilket slags böcker föredrager ni, romantiska, naturalistiska, symboliska eller hvilka?» »Goda böcker», svarade han — och det var ett utmärkt svar; ty intet är dummare än att gå efter rubriker. För mig är den bok god, hvilken utvecklar mig.

Hur skola vi så läsa dessa goda böcker? För det första med hängifvenhet, därefter med kritik och om möjligt så, att vår läsning har en medelpunkt, och att vi ana eller skymta ett sammanhang, slutligen så, att vi till fullo tillägna oss den moral, som finnes i hvarje händelse, som berättas.

Då kan en hel värld öppna sig för oss ur en enda bok. Vi kunna genom boken lära känna en bit människonatur, hvari vi icke endast återfinna vår egen natur — skiftande och rik på förändringar och förvandlingar, som den är — men finna all naturens oföränderliga väsende och eviga lagar. Vi förmå slutligen, när vi läsa uppmärksam, så till vida höja oss moraliskt, att vi levande känna och förstår, hvad som bör göras, och hvad som bör undvikas.

BIBLIOTEKSKONSULENTERNA
I K. SKOLOVERSTYRELSEN

- Norge af bibliotekarien *Harald Wieselgren*. 25 öre.
37. Irland och Parnell af fil. dr *O. W. Alund*. 20 öre.
74. Gladstone af tidningsmannen *Gustaf Siösteen*. 25 öre.
7. Lars Johan Hierta af bibliotekarien *Harald Wieselgren*. 20 öre.
24. Karl Ivarsson och landtmannapartiet af litteratör *Emil Svensén*. 20 öre.
26. Folkbildningspolitikern *Adolf Diesterweg* af *Fridtjuf Berg*. 25 öre.
44. Folkskalden *Robert Burns* af *Gustaf Fröding*. 15 öre.
86. Sagoskalden *Hans Christian Andersen* af *Hellen Lindgren*. 15 öre.
90. *Victor Hugo* och hans strid med *Napoleon III* af doc. *Rich. Steffen*. 35 öre.
100. *Adolf Hedin* af redaktör *Valfrid Spångberg*. 70 öre.
106. *Gustaf Frödings* skaldskap af fil. dr *Ruben G:son Berg*. 25 öre.
108. *Anders Fryxell* af lektor *Johan Bergman*. 25 öre.
112. *Johan Ludvig Runeberg* af prof. *Otto Sylwan*. 30 öre.

10. Kemi: se Fysik.

11. Kulturhistoria:

104. Träldomen i Norden af fil. lic. *Emil Sommarin*. 20 öre.
48. Kulturkampen mellan semiter och indoeuropeer. Ett bidrag till judefrågans belysande, af doc. *Knut L. Tallqvist*. 15 öre.
57. Slafveriet i antiken af lektor *Johan Bergman*. 15 öre.
58. Häxeriet och häxeriprocesserna af med. dr *Anton Nyström*. 15 öre.
82. Om lapparna i Sverige af doc. *K. B. Wiklund*. Med 6 bilder. 40 öre.
91. Några blad ur bokens historia af prof. *Henrik Schück*. 15 öre.
92. Från vår bokhandels barndom af prof. *H. Schück*. 15 öre.

12. Landthushållning:

25. Huru böra mjälerierna betala mjölken? af *K. F. Lundin*. 20 öre.
39. Konstgjorda gödsellämnen af agnomen *G. Berglund*. 25 öre.
12. Husdjurens skötsel af folkhögskolläraren *J. F. Hallenborg*. 2:a uppl. 25 öre.
51. Husdjurens yttre sjukdomar och deras behandling. Råd och anvisn. af prof. *John Vennerholm*. 25 öre.
85. Om skogsodling af f. d. kapten *G. von Paykull*. 25 öre.

13. Matematik: se Astronomi.

14. Nationalekonomi, politiska och sociala frågor:

72. Om Norrlands näringar och deras naturliga betingelser af prof. *A. G. Högbom*. 25 öre.
17. Om pengar af bankfullmäktig *Emil Meyer*. Översatt och bearbetad af bankdirektör *Johan Lilliehöök*. 2:a tillökade uppl. 30 öre.
9. Skatterna till staten af red. *Harald Sohlman*. 2:a uppl. genomsedd af jur. kand. *Georg Stjernstedt*. 15 öre.
113. Rättigheter och skyldigheter gentemot statskyrkan. En hjälpredda för svenska medborgare af jur. kand. *Georg Stjernstedt*. 15 öre.
56. Progressiv beskattning af inkomst och förmögenhet af prof. *Knut Wicksell*. 2:a omarbetade uppl. 35 öre.
4. Nutidens arbetssätt af byråingenjör *Karl af Geijerstam*. 2:a uppl. 15 öre.
33. Normalarbetsdagen af ingenjör *Gust. F. Steffen*. 20 öre.
11. Den industriella arbetarfrågan af ingenjör *Gustaf F. Steffen*. 25 öre.
78. Om arbetarnas konsumtionsföreningar i England af agronomen *G. H. von Koch*. 2:a uppl. 30 öre.
29. Församlingsrätten af v. häradshöfding *Karl Staaff*. 15 öre.
109. Allianser mellan arbetare och arbetsgivare af prof. *K. Wicksell*. 20 öre.
95. Om individualitetens betydelse för det allmänna bästa af *John Stuart Mill*. Öfers. af prof. *Hj. Öhrvall*. 20 öre.
99. Fredsrörelsen på 1890-talet af *Anna B. Wicksell*. 30 öre.
8. Skolans ställning till religionsundervisningen i Sverige och andra länder af skolföreståndarinnan *Anna Whitlock*. 15 öre.
61. Folkundervisningens anpassning till den moderna kulturen af läraren *Nils Ohlsson-Hörle*. 25 öre.
110. Om folkbibliotek af *A. S. Steenberg*. Öfers. från förf. manuskript med ett tillägg af *R. F.* Med 14 bilder. 20 öre.
40. Industrin och kvinnofrågan af öfveringenjör *S. A. Andrée*. 10 öre.
107. Den svenska arbetareskyddslagstiftningen och yrkesinspektionen af juris kand. *Georg Stjernstedt*. 25 öre.
45. Socialismen. En historisk framställning af red. *Hjalmar Branting*. 25 öre.
52. Socialdemokratin, dess uppkomst och utveckling, af *A. Danielsson*. 25 öre.
20. Den politiska rösträtten af fil. dr *David Bergström*. 5:e uppl. 15 öre.
103. De engelska rösträttsreformerna af tidningsman *Gustaf Siösteen*. 25 öre.

Verdandis småskrifter kunna beställas å alla postanstalter.

Hvarje skrift säljes särskilt. De hittills utkomna 118 häft. kunna äfven erhållas inb. i 14 band; pris från 2 kr. till 3: 25 pr band. Återförsäljare erhålla goda villkor och antagas, äfven på obetydliga platser, om annälän göres hos **Alf Bonnier, Stilm.** Andra mddelanden rörande småskrifterna ställas till **Verdandis Småskrifts.**

49. Fredsrörelsen. En framställning af de modärna sträfbandena att ersätta krig med skiljedom, af cand. philos. *Anna B. Wicksell.* 20 öre.
93. Författningsstriden i Finland af red. *Valfrid Spångberg.* 20 öre.
114. Striden om den danska statsförfattningen 1866—1901 af fil. dr *P. Munch.* Från förf. danska manuskript af *E. Ö.* 35 öre.
102. Om villkorlig dom af jur. kand. *Arthur Rydin.* 35 öre.
47. Den svenska nykterhetsrörelsen. Kort historisk framställning af lektorn, fil. dr *Johan Bergman.* 20 öre.
50. Billigare järnvägsresor genom zon-tariff och andra reformer i järnvägarnas persontaxor af järnvägskontrollör *Karl Trotzig.* 20 öre.
31. Likbränning eller begrafning? af ingenjör *Per Lindell.* 2:a uppl. 10 öre.
15. Religionsvetenskap: se Filosofi.
16. Rättsväsen: se under 14, n:o 9, 29 och 102, under 20, n:o 38.
17. Språkvetenskap:
 30. Språket, dess lif och ursprung af doc. *Karl Ljungstedt.* 20 öre.
 46. Modersmålet och dess utvecklings-skeden af doc. *Karl Ljungstedt.* 20 öre.
 36. Om rättstafningen. Dess uppgift och dess öden i vårt land, af biblioteks-amanuensen *E. H. Lind.* 15 öre.
 42. Rättskrifningens grunder af prof. *Adolf Noreen.* 25 öre.
 87. Det svenska språket i Amerika af fil. dr *Gustav Andreen.* 15 öre.
18. Skolförar: se under 4, n:o 59, under 9, n:o 26, under 14, n:o 8 och 61.

19. Zoologi: se Biologi.

20. Praktiska hjälpredor:

5. Om öfverläggningar och beslut, en hjälpreda för deltagare i möten och sammanträden, af red. *Axel Svensson.* 7:e uppl. 10 öre.
23. Om förebyggande af eldfara och om eldsläckning af försäkringsdirekt. *Edvard Wavrinisky.* 10 öre.
38. Om testamente enligt gällande svensk rätt af v. häradsbörding *Bernt E. Drakenberg.* 20 öre.
83. Om släktnamn och antagandet af sådana af ingenjör *K. Trotzig.* 20 öre.
75. Om skidor och skidloppning af doc. *L. A. Jägerskiöld.* 2:a tillökade uppl. Med 16 fig. 20 öre.
76. Om insjöfisket och insjöfiskaren af med. o. fil. dr *Carl Cederström.* 15 öre.
98. Råd och anvisningar till Sverges insjöfiskare af med. o. fil. dr *Carl Cederström.* 25 öre.
117. Råd och anvisningar beträffande hönsens skötsel af konsulent *Johannes Byman.* Med 9 figurer. 25 öre.
111. Bad är hälsa af förste stadsläk. *R. A. von Post.* Med 12 fig. 20 öre.
84. Renlighet och frisk luft af prof. *Hjalmar Öhrvall.* 2:a uppl. 15 öre.
101. Om vården af späda barn af förste stadsläk. *R. A. von Post.* 30 öre.
116. Praktisk handledning vid verkstäl-landet af elementära dissektioner och demonstrationer inom Jägg-djurens gröfre anatomi af prof. *J. Aug. Hammar.* Med 20 fig. 35 öre.
118. Om de veneriska sjukdomarnas betydelse af prof. *Edvard Velander.* 25 öre.

De senast utkomna häftena:

119. Åkerjorden och villkoren för dess fruktsamhet af agronomen *A. G. Kellgren.* 20 öre.
120. Om läsning af prof. *Georg Brandes.* Öfvers. från danskan. 15 öre.
121. Om anstaltsvård af sinnessjuka af med. dr *Frey Svensson.* 25 öre.
122. Ett modärnt renhållningssystem samt beskrifning af *Renhållningsväcket i Eskilstuna* af förste stadsläk. *R. A. von Post.* Med 22 fig. 30 öre.
123. Sverges Regeringsform, Med ett sakregister af fil. dr *C. G. Bergman.* 20 öre.